

Nr 25.

Ankom till riksdagens kansli den 2 juni 1919 kl. 4 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 25, i anledning av andra kammarens beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av dels väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i lantarbetarefrågan, dels ock väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fastställande av maximalarbetstid för arbetare inom jordbruksyrket.

Till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott ha hänvisat tvänne *Motionerna.* inom nämnda kammare väckta motioner angående lantarbetarefrågan, den ena, nr 287, av herr *Lindman* m. fl., som hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av de synpunkter, som framhållits i motionen, låta utreda lantarbetarefrågan och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda, den andra, nr 288, av herr *Sjölander*, som hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning, huruvida och i vilken utsträckning en maximalarbetstid även må bestämmas för arbetare inom jordbruksyrket, samt att Kungl. Maj:t därefter må för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

I fråga om motiveringarna får utskottet hänvisa till motionerna.

Andra kammarens utskott har anhållit om yttranden över motion nr *Utlåtanden.* 288 hos Svenska lantarbetareförbundet, Svenska lantarbetsgivareföreningarnas fullmäktige samt Sveriges allmänna lantbrukssällskap. Endast från de två sistnämnda sammanslutningarna ha utlåtanden inkommit, vilka här biläggas.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 12 saml. 2 avd. 23 häft. (Nr 25.) 1

Andra kam-
marens
utskott.

Att lantarbetarefrågan är ett problem av allra största betydelse är obestridligt. De synpunkter på frågans lösning, som framkommit i den av herr *Lindman* m. fl. avgivna motionen, ansluta sig huvudsakligen till förslagen i det betänkande i jordbruksarbetarefrågan, som i slutet av förra året avgavs av en av Sveriges allmänna lantbrukssällskap tillsatt kommitté. Utskottet finner dessa synpunkter beaktansvärda, men anser, att ytterligare bearbetning och komplettering behövas. Även om man kunde vänta, att den av lantbrukssällskapet tillsatta kommittén skulle fullfölja sitt arbete, så innebär dock denna fråga ett så viktigt riksintresse, av vars lösning vårt jordbruks framtida vidmakthållande och förkovran äro beroende, att utskottet finner skäl föreligga för att riksdagen må hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i ämnet. Endast därigenom kan frågan få en verkligen auktoritativ behandling, varvid hänsyn bör tagas både till arbetarnas, arbetsgivarnas och samhällets berättigade intressen. I det uppdrag, som givits den av Kungl. Maj:t nyligen tillsatta jordkommissionen, ingår även att utreda, »vilka åtgärder som kunna befinnas lämpliga för förbättrande av lantarbetarnas ställning, i den mån denna fråga kan anses äga samband med de spörsmål som i övrigt tillhöra de sakkunnigas bedömande». Denna punkt i jordkommissionens uppdrag berör visserligen här föreliggande fråga, men endast ur en mycket begränsad synpunkt. Vad som framför allt behöves är en allsidig och sakkunnig utredning av lantarbetarefrågan i hela dess omfattning. En sådan kan enligt utskottets mening komma till stånd endast genom en av Kungl. Maj:t för detta ändamål föranställd utredning.

Vad vidkommer herr *Sjölanders* motion, nr 288, kan utskottet icke i allo biträda den motivering, varpå yrkandet stödes. Jordbruksutskottet har också i sitt till innevarande riksdag avgivna utlåtande nr 27 uttalat, att frågan om utredning rörande möjligheten av arbetstidens förkortning inom jordbruket borde anstå, tills man hunnit se verkningarna av en förkortad arbetstid på industriens område. Emellertid synes det utskottet, att denna fråga, just på grund av konkurrensen om arbetskraft mellan jordbruk och industri, fått en sådan aktualitet, att den bör utredas så *skyndsamt* som möjligt. Dels äga vi inga officiella uppgifter rörande vinterarbetstiden inom jordbruket, dels kräves en undersökning rörande olikheten mellan det friska jordbruksarbetet och industriarbetet i avseende på arbetstidens längd, ävensom en undersökning, huruvida, i vilken utsträckning och på vad sätt en begränsning av arbetstiden inom jordbruket skulle kunna genomföras med hänsyn tagen till olika förhållanden inom olika delar av landet.

I anledning av ovan nämnda motioner, nr 287 och 288, hemställde utskottet,

att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en allsidig och sakkunnig utredning av lantarbetarefrågan, varvid även bör verkställas undersökning angående längden av den nuvarande arbetstiden inom jordbruket samt huruvida, i vilken utsträckning och på vad sätt en begränsning av denna arbetstid må kunna åstadkommas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Andra kammaren beslöt för sin del bifalla, vad dess tillfälliga utskott *Andra kam-* hemställt. *marens*
beslut.

Detta beslut har delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Med anledning av andra kammarens beslut i vad detsamma avser herr *Utskottet.* Lindmans m. fl. i ärendet avgivna motion, får utskottet i huvudsak ansluta sig till vad andra kammarens fjärde tillfälliga utskott i saken anfört.

Vad däremot angår senare delen av andra kammarens beslut rörande undersökning angående längden av den nuvarande arbetstiden inom jordbruket vill utskottet erinra därom, att undersökning över ifrågavarande arbetstid redan verkställs av socialstyrelsen, som enligt den årligen utkommande redogörelsen för arbetarettillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk statistiskt undersöker den normala arbetstidens början och slut samt rasternas längd under sommar och vinter vid gårdar med i någon mån genomförd arbetsfördelning.

Beträffande sista delen av andra kammarens beslut angående undersökning huruvida, i vilken utsträckning och på vad sätt en begränsning av arbetstiden inom jordbruket må kunna åstadkommas, får utskottet hänvisa till jordbruksutskottets utlåtande nr 27 vid innevarande års riksdag i anledning av herr Carlströms motion nr 252, rörande bland annat utredning angående möjligheten att även vid jordbruket införa förkortad arbetsdag. Jordbruksutskottet har beträffande denna fråga anfört följande:

»Slutligen har motionären hemställt om utredning angående möjligheten att även vid jordbruket införa förkortad arbetsdag. Med anledning härav får utskottet framhålla, att den s. k. arbetstidskommittén nyligen framlagt förslag om begränsning av arbetstiden m. m. Det synes utskottet vara skäl avvakta resultatet av detta förslags genomförande, innan frågan om en förkortning av arbetstiden även inom jordbruket göres till föremål för utredning.»

På grund av det anförda hemställde jordbruksutskottet, att förevarande

motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, vilken hemställan av riksdagen bifallits.

Andra kammarens beslut i denna del avser en utredning av samma innebörd, som åsyftas i den av riksdagen redan avslagna Carlströms motion, och då riksdagen sålunda redan tagit ståndpunkt till frågan, anser sig utskottet ej heller kunna tillstyrka bifall till andra kammarens beslut i detta hänseende.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren måtte på så sätt biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut, att första kammaren beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en allsidig och sakkunnig utredning av lantarbetarefrågan och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 30 maj 1919.

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Närvarande: herrar *Nylander, Alkman, Jespersen, Welander, Tengvall, Öhman* och *Johansson*.

Reservation

av herr *Alkman*, som hemställt, att utskottets utlåtande måtte få följande utseende:

Ingen torde numera vilja eller kunna bestrida att frågan om jordbruksarbetarnas ekonomiska och sociala ställning i allt för ringa grad varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet och åtgärder. Vare sig man betraktar denna fråga från jordbruksnäringens synpunkt, alltså med hänsyn till de åtgärder, som kunna vara erforderliga för att åt jordbruket bevara

tillgången på tillräcklig och för denna viktiga näring lämplig arbetskraft, eller från lantarbetareklassens synpunkt, alltså med hänsyn till dessa arbetares naturliga önskan att såväl i ekonomiskt som socialt avseende uppnå en ställning, vartill deras för samhället viktiga arbete, både i och för sig och i förhållande till andra arbetsgrenar, måste anses berättiga dem, så torde man vara nödsakad att erkänna, att den s. k. lantarbetarefrågan hittills varit i hög grad försummad. Detta har också erkänts av jordbrukets egna målsmän. Sålunda har den kommitté, som förra året tillsattes av Sveriges Allmänna Lantbrukssällskap för preliminär utredning av jordbruksarbetarefrågan med huvudsaklig hänsyn till *jordbrukets* intresse av dess tillfredsställande lösning och vars betänkande ligger till grund för herr Lindmans m. fl. förevarande motion, efter verkställd undersökning kommit till det resultatet, att frågan kräver ett omedelbart och kraftigt ingripande även från det allmännas sida, om icke allvarliga olägenheter för samhället skola riskeras. Utan tvivel förtjäna många av de tankar och uppslag som i detta kommittébetänkande framförts, att göras till föremål för ett grundligt och allsidigt överbäggande. I viss, låt vara ganska begränsad omfattning ha de också beaktats av Kungl. Maj:t vid tillsättandet den 29 november 1918 av den s. k. jordkommissionen, i vars mycket omfattande uppdrag bland annat ingår »att utreda, vilka åtgärder som kunna befinnas lämpliga för förbättrande av lantarbetarnas ställning, i den mån denna fråga kan anses äga samband med de spörsmål, som i övrigt tillhöra de sakkunniges bedömande».

Men även om frågan rörande förbättrandet av lantarbetarnas ställning upptoges till behandling på grundval av samtliga de huvudsynpunkter, som äro angivna i herr Lindmans m. fl. nyssberörda motion, så torde detta numera icke kunna anses vara tillfyllest. Sedan denna motion avgavs, har frågan om en maximalarbetsdag för industriens och hantverkets arbetare trängt så hastigt i förgrunden, att den numera utan gensägelse måste betraktas såsom en huvudfråga för hela den svenska arbetsmarknaden. Den kungl. proposition, som i denna fråga förelagts innevarande riksdag, har visserligen icke vunnit riksdagens bifall, men det torde knappast kunna betvivlas, att frågan inom en mycket närliggande framtid vinner sin lösning. Från jordbrukets målsmän såväl inom som utom riksdagen har den anmärkningen gjorts, att Kungl. Maj:t icke tillräckligt undersökt de konsekvenser som ett genomförande av åttatimmarsdagen inom de industriella arbetsområdena måste inses komma att medföra med hänsyn till jordbrukets arbetareförhållanden. Det torde bland annat kunna starkt befaras att en väsentlig förkortning av arbetstiden inom industrien kommer att medföra en sugning av arbetskrafter från jordbruket, och det måste därför vara av vikt att undersöka, huruvida, i vilken mån och med vilka medel en sådan sugning skulle

kunna förekommas. Vid en sådan utredning kan man givetvis icke underlåta att undersöka, huruvida det icke skulle vara möjligt att även genom en viss begränsning av arbetstiden inom jordbruket, eller vissa grenar av jordbruket, kunna möta den med oro motsedda konkurrensen med industrien om den behöfliga arbetskraften. Det är självfallet att vid en sådan eventuell begränsning all hänsyn måste tagas till jordbruksnäringens säregna driftsförhållanden, beroende bl. a. såväl på klimatiska omständigheter som på de mycket olikartade vilkor, under vilka arbetet vid större och smärre jordbruk bedrivs. Men just i denna mycket skiftande beskaffenhet i jordbrukets arbetsvillkor ligger ännu ett skäl att noga undersöka arbetstidsfrågans betydelse för jordbruket. Utan en sådan undersökning kan den i herr Lindmans motion ifrågasatta utredningen omöjligen bli allsidig.

På ett något tidigare skede kunde man ännu tänka sig möjligheten av att i detta avseende något se tiden an och avvakta verkningarna för jordbruket av den eventuellt genomförda åttatimmarsdagen inom industrien. Det är denna tanke som tog sig uttryck i det utlåtande Nr 27, som jordbruksutskottet den 4 mars 1919 avgav med anledning av herr Carlströms motion i andra kammaren nr 252 och vilket även av riksdagen då godkändes. Vad som sedan dess inträffat skulle emellertid, enligt utskottets uppfattning, icke göra det välbetänkt att numera vidhålla denna ståndpunkt. Bättre förekomma än förekommas. Jordbruksnäringen är för vårt land av den betydelse, att man icke har rätt att med öppna ögon förutse möjligheten av dess försvagande med hänsyn till nödvändig arbetskraft, utan att omedelbart undersöka *alla* de medel som kunna tänkas vara ägnade att förkomma en för hela landet så ödesdiger eventualitet. Det är företrädesvis av detta skäl som utskottet, utan att därmed vilja uttala någon mening om enskildheterna i herr Sjölanders motion, anser sig böra tillstyrka första kammaren att biträda det beslut som andra kammaren fattat med anledning även av denna motion.

På grund av vad nu anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Bilaga 1.

Till riksdagens Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott.

Sedan riksdagsutskottet i skrivelse den 19 februari innevarande år önskat bereda Svenska lantarbetsgivareföreningarnes fullmäktige tillfälle att avgiva yttrande i anledning av en inom Andra kammaren av herr Sjölander väckt motion angående fastställande av maximalarbetstid för arbetare inom jordbruket, få fullmäktige, som sedan förenämnda skrivelses erhållande först i dag varit samlade, med tacksamt erkännande av riksdagsutskottets beredvillighet att låta fullmäktige uttala sig, härmed anföra följande.

Motionären erkänner sig icke vara blind för de svårigheter, som äro förenade med införande av maximalarbetsdag för jordbrukets arbetare, men förklarar sig på samma gång beklaga, att jordbrukarne visa så stort oförstående och bristande intresse för saken.

Detta påstådda oförstående och bristande intresse torde emellertid vara lätt förklarliga, om de av motionären medgivna svårigheterna skulle visa sig vara så gott som omöjligheter. Och omöjligheter blir det helt visst, om man förutsätter, att den nuvarande jordbruksproduktionen, som dock understiger landets verkliga behov, skall bibehållas och produktionskostnaderna icke höjas i alldeles orimlig grad. Den saken är så uppenbar, att bristen på intresse för en fråga, som synes absolut utförbar, väl kan vara förklarlig och berättigad.

Man torde kunna utgå ifrån, att, om arbetsdag på lagstiftningsväg skulle bestämmas för jordbrukets vidkommande, arbetstiden skulle bli densamma som den inom industrien föreslagna, nämligen åtta timmar. Gent emot detta medger motionären, att en dylik normalarbetsdag för jordbruket möter allt för svåra hinder, varför han ifrågasätter, att timantalet skulle bestämmas genomsnittligt periodvis, varvid han uppenbarligen tänker sig kortare perioder. Om arbetstiden skulle bestämmas genomsnittligt för hela året, komme den att föga överstiga åttatimmarsdagen, i synnerhet om regnvädersdagar, då ofta litet eller intet arbete utföres, samt tider för ut- och inryckning frändragas.

Skulle mot förmodan en genomsnittstid för vår- och sommardag nedsättas till åtta timmar eller arbetstiden under förenämnda arbetsperiod genom någon annan tidsreglering minskas, kan man med matematisk visshet förutsäga, att jordbruksproduktionen inom landet skulle avsevärt sjunka, i det förstnämnda fallet med i det närmaste en femtedel. Genomsnittsarbetsdagen under nämnda arbetsperiod torde nämligen vara tio timmar. Det är under denna tid som det egentliga produktionsarbetet, jordens beredning, sådd och skörd m. m. förekommer. Och minskas därunder arbetstiden med en större eller mindre procent, torde med all säkerhet också arbetsprodukten minskas med samma procent. Vad detta skulle betyda för landets självförsörjning är onödigt att påvisa.

Häremot kan möjligen invändas, att produktionen icke behöver minskas därför att arbetstiden förkortas. *Arbetsintensiteten* kan ju bli större och uppväger en del av minskningen, och i övrigt får man lita till *maskinellt arbete* samt större *tillgång till arbetskraft*.

Vad beträffar den första av dessa utjämnande faktorer, en större arbetsintensitet, så är det ju tänkbart, att den kan verka utjämnande inom industrien men svårigen inom jordbruket. En övervägande del av jordbruksarbetena utföres nämligen med tillhjälp av dragare. Dragdjurens arbetsintensitet kan icke utan överanstängning göras större, därför att arbetstiden för den mänskliga arbetskraften förkortas, och en körkarl kan således omöjligt tänkas utföra på t. ex. åtta timmar mer än fyra femtedelar av det arbete, han utför på tio timmar.

Föreställer man sig åter genom minskning av arbetstiden en ökad arbetsintensitet där, varest den mänskliga arbetskraften icke är kombinerad med djurkraft, torde detta icke kunna bevisas, utan tvärtom motsäges det av de erfarenheter, som gjorts vid arbetstidens minskning i allmänhet. Dylik erfarenhet lär nämligen, att arbetsintensitetens ökande är beroende av helt andra orsaker än arbetstidens längd. Väl kan det antagas som rimligt, att kroppsarbetaren uträttar ett mer intensivt arbete på t. ex. åtta timmar än på tio timmar, om han har något intresse därav. Men det är å andra sidan ganska mänskligt, att, sedan arbetstidens förkortning skett genom lagbud, arbetaren ej vill giva något för det, som blivit hans lagliga rättighet.

Vissa arbeten och de mest betydande inom jordbruket, såsom jordens brukning, sådd och skörd, måste utföras på vissa bestämda tider, om ej skörden skall nedsättas eller fördärvas. Därav följer med ofrånkomlig visshet, att, om produktionen skulle uppehållas vid sin nuvarande nivå med förkortad arbetstid, måste ej blott mera folk anskaffas utan ock mera dragare. Det är redan nu svårt, ja stundom omöjligt att under brädslande arbete vid jordbruket erhålla tillräcklig mänsklig arbetskraft; men om dessa svårigheter skulle kunna övervinnas, måste ju ett större antal dragare hållas vid jordbruket, och dessa skulle naturligtvis nedsätta produktionen så till vida, att man måste hålla mindre antal mjölk- och köttdjur samt odla mindre arealer brödsäd. Och om det även skulle lyckas att under sommaren och hösten draga till jordbruket de ökade mänskliga arbetskrafter, som den förkortade arbetstiden skulle nödvändiggöra, vad skulle dessa arbetare taga sig till under vintern? Redan nu nödgas man vid jordbruket under vintern hålla mera än behöfligt antal arbetare för att ha dem till hands under sommaren. Men härom behöver man egentligen ej diskutera, ty såsom förhållandena nu synas arta sig, blir det för jordbrukare härefter ännu större svårigheter att, även med bibehållande av förutvarande arbetstid, tillförsäkra sig behöflig arbetskraft, enär industriens ökade behov därav, efter eventuellt förkortad arbetstid och för att ånyo driva upp produktionen, kommer att i första hand gå ut över jordbruket.

Vad så till sist beträffar en utjämning genom ett vidsträcktare utnyttjande av maskinell arbetskraft, torde allt vad i den vägen kan åstadkommas behövas för att motverka den redan nu befintliga bristen på arbetskraft.

Vad här ovan nu anförts gäller i främsta rummet om de arbetare, som äro sysselsatta med det egentliga jordbruksarbetet ute på fälten. Beträffande åter kreaturskötare, så är det utan vidare uppenbart, att deras normalarbetsdag framgent som hittills måste bestämmas, icke av lagstiftningen utan av naturlagarna. Djurskötarens arbete kräver icke någon större kraftanstängning och kan näppeligen bliva föremål för ökad arbetsintensitet. Men djuren måste ha sin regelbundna skötsel, annars blir det icke blott nedsättning i produktionen utan också djurplågeri. Att stadga maximalarbetsdag för dessa arbetare, vore den rena orimligheten och torde ej heller vara av behovet påkallat ur den synpunkten, att tillräckliga vilostunder under arbetets gång av sig själv inställa sig.

Motionären ordar vidlyftigt om de vådor i kroppsligt och andligt avseende som medfölja den, enligt hans mening, alltför långa arbetstiden. Detta torde i viss mån möjligen ha sin tillämpning på andra arbetsområden, men inom jordbruket äro dessa mörkmalningar ingalunda berättigade. Det förhåller sig nämligen med jordbruket så, att naturen själv ordnat den saken på ett sätt, som svärligen torde kunna förbättras av lagstiftningen. Arbetstiden, genomsnittligt tagen för hela året, torde inom jordbruket föga överstiga de för industrien föreslagna åtta timmarna. Under sommaren bliver den nödvändigtvis längre. Men då inträffa ofta regndagar, då det egentliga jordbruksarbetet mest måste vila. Vad skulle männe motionären säga, om han vore arbetsgivare inom jordbruket och finge se sin gröda hålla på att fördäras under en längre regntid samt, då äntligen ett par vackra dagar inträffade, av lagen vore förhindrad att forcera arbetet för att rädda grödan? Det gäller icke blott arbetsgivarens ekonomiska välfärd utan det gäller även hela folkets förseende med livsmedel. Lagen kunde ju medgiva undantag för sådana tillfällen, antyder motionären, men det är att betvivla, att någon lag skall kunna formuleras, som icke i dylika fall skulle giva anledning till oändliga tvister och trakasserier.

Ett arbete, som försiggår i fria luften, kan näppeligen skada de arbetandes hälsa, om det utsträcker till tio timmar eller i vissa fall till något mera. Självständiga jordbrukare, som med egen arbetskraft sköta sitt lilla jordbruk, arbeta mängen sommardag 12 à 15 timmar, utan att därav taga någon skada. Och vad tillfällen till förströelse, deltagande i möten och studier beträffar, vilket vad jordbrukets arbetare vidkommer rättmätigt ligger motionären om hjärtat, så har ju naturen själv hänvisat jordens brukare att förlägga sådant huvudsakligen till vintern, då arbetstiden inom jordbruket vida understiger den inom industrien då gällande. Och även under sommardag bör kunna beredas tillräcklig tid till dylikt utan avkortning av den för skördearbetare lämpliga och väl behövliga arbetstiden.

Motionären anser slutligen, att, oaktat de svårigheter han medgiver, mycket kunde göras i den riktning han önskar, om den goda viljan inte fattades. Den utveckling i riktning av förkortad arbetstid, som under de senaste åren verkligen har försiggått inom jordbruket, torde dock visa, att den goda viljan icke fattas. Det är möjligt, att så småningom ytterligare kan göras genom god vilja på både arbetsgivare- och arbetarehåll, men det torde vara bäst att låta det stanna därvid, ty detta område är sannerligen alltför ömtåligt, för att icke säga omöjligt, att göras till föremål för lagstiftning.

Motionären har nog alldeles rätt däruti, att införandet av lagstadgad normalarbetsdag inom industri och närbesläktade områden kommer att orsaka jordbruket stora svårigheter, om man nämligen använder sig av förhållandet för att agitatoriskt påverka jordbruksarbetarna. Men sker så icke, skola nog dessa arbetare med erfarenhet och omdöme förstå, att deras kortare arbetstid om vintern uppväger den längre om sommaren, och att, i alla händelser, jordbruksnäringens natur ovillkorligen kräver, att detta arbetsområde får vara fritt i berörda avseende.

De åtgärder, som rimligen kunna och böra vidtagas för att icke den lagstadgade maximalarbetsdagen inom industri och dylikt, om och när den kommer till stånd, skall beröva jordbruket mycket av den arbetskraft, som hittills kunnat behållas, framtvingsas med all säkerhet av förhållandenas egen makt. En lagstiftning om arbetstiden vid jordbruket skulle ytterligare försvåra jordbrukets ställning och en reglering av den för jordbruksdriften oundgängliga arbetskraften. Och motionären medgiver ju själv den genomgående artskilnaden i berörda avseenden emellan jordbruk och

andra näringar, och att stora svårigheter möta för införande av maximalarbetsdag inom jordbruket, samt att många undantag måste göras, undantag vilka säkerligen måste bli så talrika, att de upphäva regeln, och som dessutom skulle giva anledning till tvister i det oändliga. Under sådana förhållanden är det svårt att inse, vad det skulle gagna att kosta på en dyrbar utredning i denna fråga.

Med hänsyn till samtliga ovan berörda förhållanden och särskilt till den omständigheten, att jordbrukets arbeten intaga en särställning, vars rubbande genom ifrågasatta lagstiftning skulle hämma produktionen och fördyra livsmedlen, få fullmäktige uttala önskvärheten av att i motionen gjorda hemställan icke måtte vinna riksdagsutskottets bifall.

Stockholm den 19 mars 1919.

Å fullmäktiges vägnar:

FREDRIC WRANGEL.

I. A. Wallenius.

Bilaga 2.

Till Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott.

Sedan utskottet anhållit om Sveriges Allmänna Lantbrukssällskaps yttrande över hr Sjölanders i Andra kammaren under nr 288 väckta motion om fastställande av maximal arbetstid för arbetare inom jordbruksyrket, får sällskapet anföra följande.

Tillgången på arbetskraft inom jordbruket har sedan några år tillbaka varit otillräcklig, och statistiken utvisar, att en stadig tillbakagång äger rum inom denna yrkesgrupp. Om arbetstiden inom industrien såsom följd av en eventuellt genomförd lagstiftning i denna riktning skulle komma att minskas, kräver industrien därigenom ökad arbetskraft, vilken otvivelaktigt till största delen kommer att tagas ifrån jordbruket och sålunda minska dess arbetskraft. Utsikterna för jordbruket att inom den närmaste framtiden kunna anskaffa tillräcklig arbetskraft äro därför icke synnerligen ljusa. Att de, i den händelse förslag om begränsad arbetstid inom denna yrkesgrupp skulle genomföras, bleve ytterligare försämrade ligger i öppen dag. Likaväl som industrien vid en begränsning av arbetstiden kommer att kräva ökad arbetskraft, måste jordbruket under angivna förutsättning och oförändrad drift även behöva en utökning av sin arbetarestam. Detta skulle möta svårigheter på grund av den ringa tillgången på arbetskraft å landsbygden och bristen på bostäder därstädes och i alla fall medföra ökade ekonomiska svårigheter för jordbruket.

Motionären framhåller, att en av anledningarna till, varför arbetstiden borde minskas för jordbruksarbetare, vore den, att den långa arbetstiden inom denna yrkesgrupp liksom inom industrien undergräver arbetarnes fysiska och andliga hälsa. Denna uppfattning av jordbruksarbetets art torde icke vara riktig. Att jordbruksarbetet

skulle, såsom motionären vill låta påskina, ödelägga det släkte, som har sin utkomst av jordbruksarbetet, strider bestämt mot allmän erfarenhet.

Med erkännande av de synpunkter, som ligga till grund för motionärens framställning, nämligen att genom densamma kunna förhindra eller förminska flykten från jordbruket, synes dock den föreslagna vägen icke vara den rätta. Det torde vara ofrånkomligt, att en av de viktigaste synpunkterna härvidlag är, att jordbruksarbetaren blir i ekonomiskt hänseende välsituerad och även att han inom jordbruket kan få sin ålderdom tryggad. Men i den händelse arbetstiden skulle förkortas och arbetarnas antal på respektive egendomar ökas, finnas små utsikter till att bättre löneförhållanden skola vara möjliga att genomföra. Det förefaller därför, som om den närmaste följden av den föreslagna åtgärden skulle bli en ekonomisk tillbakagång för jordbruksarbetaren, varigenom även flykten från landsbygden skulle snarare till- än avtaga.

Om däremot jordbrukets behov av arbetskraft ej skulle kunna fyllas efter den föreslagna lagbestämmelsens genomförande, så får det anses som säkert, att den intensiva brukningsmetoden inom jordbruket icke längre kan bibehållas, utan att en omläggning till ett mera extensivt brukningssätt kommer att bli ofrånkomligt. Men att vidtaga en sådan driftförändring under nuvarande tid, då man icke endast inom vårt land utan inom de allra flesta länder inriktat produktionen på ett tryggande av självförsörjningen, skulle för vårt lands vidkommande kunna få ödesdigra följder.

Vad själva arbetstiden inom jordbruket beträffar, är det icke riktigt, som motionären påstår, att densamma uppgår till 10 å 11 timmar. Visserligen arbetar man under sommarhalvåret på vissa platser 11 timmar, men i allmänhet håller sig arbetstiden då omkring 10 timmar. Under vinterhalvåret åter är arbetstiden väsentligt lägre, endast 6 å 8 timmar.

Det torde dessutom ej vara riktigt att påstå, att man med en kortare arbetstid skulle kunna öka arbetsintensiteten. Denna är ej alltid beroende på den mänskliga arbetsprestationen, utan till väsentlig del på andra faktorer, såsom t. ex. hästmaterialets prestationsförmåga, den begränsade möjligheten att ställa arbetet på ackord, väderleken m. fl.

Vad man dessutom måste taga hänsyn till, när det gäller att bedöma arbetstidens längd inom jordbruket är, hur mycket av denna arbetstid verkligen kommer det produktiva jordbruket tillgodo. Det är icke så inom jordbruket som inom industrien, att tiderna för arbetsutförande kunna bestämt fixeras, ty vid jordbruksdriften har man, i synnerhet vid de större gårdarna, alltid att räkna med en högst avsevärd reducering av den verkliga arbetstiden genom avdrag för den tid, som åtgår, dels för ut- och inryckning, vilken ofta uppgår till 1 å 2 timmar om dagen, dels för av väderleken framkallad omläggning av arbetet under arbetsdagen. En jämförelse med industrien måste således i detta fallet bli haltande, och vid en utredning av arbetstidens längd inom jordbruket tillkomma helt andra synpunkter än de, som kunna andragas vid industriell drift. Motionären har även mycket riktigt i sin motion framhållit, att det icke går att tillämpa samma bestämmelser angående arbetstidens längd per dag för jordbruket som för industrien, och att man måste tillerkänna jordbrukaren rätt att under »kritiska situationer» fordra ökade arbetsprestationer. Men på grund av jordbruksarbetets art kan jordbrukaren ej vara tillgodosedd med att endast vid enstaka fall få tillerkännas en dylik rätt. Han måste under hela den period, som de grundläggande arbetena pågår, sålunda under hela sommarhalvåret, fritt få disponera sin arbetskraft efter vad som för stunden kräves. Att härvid lägga några konstlade band på jordbrukets utövare skulle otviveltigt få mycket menliga följder, framförallt

för det medelstora och större jordbruket, där man huvudsakligen har att räkna med den lejda arbetskraften, då däremot det mindre jordbruket med ägaren och hans familj som både arbetsgivare och arbetare skulle förbliva oberört.

Det skulle sålunda med all säkerhet medföra för jordbruket oöverstigliga svårigheter, i den händelse en tidsbegränsning av arbetstiden bleve genomförd. Frågan om införande av maximalarbetsdag måste ock ses i samband med den internationella konkurrensen på jordbrukets område. Skulle dylika bestämmelser införas endast i vårt land, skulle vårt jordbruks ställning bliva ytterst vansklig, då vi otvivelaktigt i produktionshänseende redan stå långt tillbaka för de länder, där jordbruksproduktionen på grund av klimatiska och andra förhållanden arbetar under gynnsammare villkor. Om man genom lagbestämmelser av ifrågasatt art binder den enskilde jordbrukarens handlingsfrihet, kan man rätt snart befara, att vårt jordbruks produktionsförmåga på grund av överlägsen utrikes konkurrens går tillbaka och att jordbrukets ställning därigenom blir hotad. Dessutom bör det framhållas, att den tid, varunder vi nu arbeta, icke lämpar sig för några experiment i den riktning, som motionären önskar.

På grund av vad sålunda anförts, får Sveriges Allmänna Lantbrukssällskap hemställa,

att hr Sjölanders motion ej måtte vinna riksdagens bifall.

Stockholm den 19 mars 1919.

För Sveriges Allmänna Lantbrukssällskap:

Dess Styrelse.

FREDRIK WRANGEL.

G. Leufvén.